

ELEKTRONİK SÖZLÜK KULLANIMININ SÖZLÜK KULLANMAYA YÖNELİK TUTUMA ETKİSİ: 5. SINIF ÖRNEĞİ

Aslı MADEN*

Makale Geliş Tarihi: 23.02.2020

Makale Kabul Tarihi: 29.05.2020

Özet

Araştırmada, elektronik sözlük kullanımının 5. sınıf öğrencilerinin sözlük kullanmaya yönelik tutumları üzerindeki etkisini tespit etmek amaçlanmıştır. Araştırma, deneysel nitelik taşımaktadır. Bu doğrultuda, araştırmada ön test- son test kontrol gruplu deneysel desen temel alınmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, 5. sınıflarda öğrenim gören 70 ortaokul öğrencisinden oluşturulmuştur. Uygulama sürecinde, deney grubunda sözcük öğretimi çalışmaları Elektronik Görsel Sözlük yazılımı kullanılarak, kontrol gruplarında ise geleneksel öğretim ile sürdürülmüştür. Sözlük kullanmaya yönelik tutumlarına ilişkin veriler, Sözlük Kullanmaya Yönelik Tutum Ölçeği ile toplanmıştır. Elde edilen veriler nicel tekniklerle analiz edilmiştir. Uygulama öncesinde kontrol ve deney gruplarının ön test ortalamalarının benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Buna karşın son testte tutum açısından deney grubu lehine anlamlı bir farkın oluştuğu görülmüştür. Araştırmada sonucunda, sözlük kullanmaya yönelik tutum üzerinde elektronik sözlük kullanımının geleneksel öğretime göre daha etkili olduğu ortaya konulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Sözcük öğretimi, dijital, elektronik sözlük, tutum, ortaokul.

THE EFFECT OF THE ELECTRONIC DICTIONARY USE ON THE ATTITUDE TOWARDS DICTIONARY USE: 5th GRADE SAMPLE

Abstract

The aim of the study is to determine the effect of electronic dictionary on the attitudes towards dictionary use of 5th grade students. The research is experimental. The study was carried out according to the experimental model with pre and posttest control group. The study group of the research was conducted of 70 middle school students studying in the 5th grade. In experimental groups, vocabulary teaching was carried out by using Electronic Visual Dictionary and in control groups with traditional teaching. Data of study were collected with Attitude for Dictionary Use Scale. The data obtained were analyzed by quantitative techniques. It was determined that the mean of attitude of the control and experimental groups were similar in the pretest. However, in the posttest, a significant difference was observed in favor of the experimental group. As a result of the research, it was revealed that the electronic dictionary using is more effective than traditional teaching on the attitude towards dictionary use.

Keywords: Vocabulary teaching, digital, electronic dictionary, attitude, middle school.

* Öğr.Gör.Dr., Giresun Üniversitesi, asli.maden@giresun.edu.tr. ORCID: 0000-0002-3336-0198

1.GİRİŞ

İletişim, kaynaktan gelen mesajın doğru biçimde anlaşılabilmesine ve kaynak olarak mesajın alıcıya etkili biçimde anlatılabilmesine dayalı bir süreçtir. Hem anlamının hem de anlatmanın istenilen biçimde gerçekleşebilmesi yeterli sözcük hazinesi ile mümkündür. Bu nedenle, sözcük öğrenme ve söz varlığını zenginleştirme bir hayat boyu öğrenme becerisidir. Okul çağında temelleri atılan bu becerinin bir alışkanlığa dönüşmesi ve bu eylemin istekle sürdürülebilmesi sağlanmalıdır.

Sözcükler, dilin yapı taşlarıdır. Ayrıca toplumun dil aracılığıyla kültürel hafızasını oluşturan anlamlı dil birimleridir. Bu dil unsurunu korumak, yeni nesillere aktarabilmek ve öğretebilmek için kullanılacak yegâne kaynak ve araçlar ise sözlüklerdir. Sözlük için Türkçe Sözlük (Türk Dili Kurumu [TDK], 2011, s.XI) “sözlük, bir dilin bütün veya belirli bir dönemdeki sözcüklerini yazılışları, türleri, söylenişleri, temel ve yan anlamları, kullanım özellikleri bakımından kayıt altına alan, açıklayan, edebî metinlerden seçilen cümlelerle örneklendiren, alıntı sözcüklerin hangi dilden geçtiğini bildiren başvuru kaynağı” karşılığını vermektedir. Sözlükler dilin varlığını sürdürmesi, dil edinimi işlevlerine bağlı olarak düşünme becerilerinin gelişiminde de etkili olurlar. Yeterli sözcük hazinesinin iletişimin gücünü artırması, kültürel geçmişi ve zenginliği bireysel ve sosyal alanda canlı tutmayı sağlaması da sözlükler için sıralanabilecek diğer niteliklerdir.

Sözlük kullanmayı öğrenme, bunu bir beceri ve alışkanlığa dönüştürme bireyin tüm yaşamını etkiler. Bu nedenle okul çağında sözcük öğretimi etkinlikleri içinde ve diğer derslerde bu araç ve kaynağı etkili biçimde kullanabilme becerisini öğrencilere kazandırmak gerekmektedir. Böylece çocuk kitap okurken ya da iletişim ortamlarında anlamını bilmediği ve yeni karşılaştığı sözcüklerin anlamına, geçmişine ve işlevine dair bilgi edinmek için bu kaynaktan nasıl faydalanacağını kavrayabilir. Nitekim “sözlük kullanma konusundaki temel bilgiler öğrencilere verildikten sonra aranan sözcüğün sözlükten nasıl bulunabileceği öğretilmeli ve öğrencilerin derslere sözlükle gelmeleri sağlanmalıdır” (Göçer, 2009, s.1039). Ancak çocuğa okulda sözlüğün tanıtılması ve nasıl kullanılacağını gösterilmesi, bu kaynağı daha sonraki yaşamında kullanabilmesi için yeterli değildir. Sözlüklerin öğrencilerin ihtiyaç ve gereksinimlerini karşılaması, uygun içerik ve biçim özellikleri ile sunulması bu noktada dikkat edilmesi gereken hususlardır. Baskın’ın (2017) ortaokul öğrencilerinin sözlüklere yönelik ihtiyaçlarını incelediği araştırmasında da okul sözlüklerinin öğrencilerin (*bütüncül yapıda alfabetik ve eş seslileri ayrı maddeler halinde düzenleyen, parçalı yapıda kelimenin anlamını, türünü, eş ve zıt anlamlısını, birden çok anlamı varsa yan, mecaz ve terim anlamlarını, çağrıştırdığı diğer kelimeleri ve örnek kullanımını gösterme* gibi) beklentilerini karşılayamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu da sözlük kullanma alışkanlığı kazandırmak için sözlüklerin öğrenciye görelilik ilkesi dikkate alınarak hazırlanmasını öne çıkarmaktadır. Aksi takdirde öğrencilerin sözlüklere karşı olumsuz bir tutum geliştirmesi, buna bağlı olarak sözcük öğrenme ve sözlüklere dair motivasyon ve kaygı gibi psikolojik hazırlıkları istenen hedeften uzaklaştırabilir. Allport’a (1967, s.8) göre tutum “tecrübeler sonucu oluşan, ilgili olduğu bütün nesne ve olaylara karşı kişilerin davranışları üzerinde yönlendirici ve dinamik bir etkileme gücüne sahip duygusal ve zihinsel hazırlık sürecidir” (akt. Can ve Deniz, 2016, s.

324). Dolayısıyla sözlük kullanmaya karşı öğrencilerin olumlu tutum takınması ve bu kaynağı kullanmaktan zevk almasına özen gösterilmelidir. Bu becerinin kazandırılmasında temel etken, öğrencinin sözlüğe başvurduğunda aradığı sözcüğü kolayca bulabilmesidir. Sözlükleri fiziki olarak taşımak, aranan sözcüğe ulaşmak için harcanacak zaman ve emek, her yerde bunun mümkün olamaması da öğrenciyi ön yargıya sevk edebilir. Ancak kolay taşınabilen, sözcüğe ulaşmayı zevkli ve kolay hâle getiren, zengin örnek ve ilişkili metin sunan, her yerde başvurulabilecek dijital sözlükler sözlük kullanmaya dair olumlu tutum geliştirmede etkili olabilir. Nitekim alanyazında öğrencilerin kolaylık, hız ve daha fazla sözcüğe ulaşma gibi özelliklerinden dolayı dijital sözlükleri kullanmayı istedikleri ve tercih ettiklerine dair birçok araştırmaya rastlanabilmektedir (Amirian ve Heshmatifar, 2013; Can ve Deniz, 2016; Dağtaş, 2014; İbe Akcan, 2015; Jian ve diğ., 2009; Kaplan ve Yıldız, 2018; Maden ve Durukan, 2019; Taylor ve Chan, 1994). Yine sözcük öğrenme başarısı üzerinde de dijital sözlüklerin etkili olduğuna dair tespitler de bulunmaktadır (Başoğlu, 2010; Çelik, 2012; Maden, 2019; Özdener ve Satar, 2009; Peters, 2007). Buna karşın öğrencilerin sözlük kullanmaya yönelik tutumları üzerinde dijital veya elektronik sözlük yazılımlarının ne düzeyde etkili olduğuna dair uygulamalı çalışmalara rastlanamamıştır. Dolayısıyla dijital sözlük kullanımının sözlük kullanmaya yönelik tutum üzerindeki etkisini uygulamaya dayalı olarak ortaya koyacak araştırma sonuçlarının faydalı olacağı düşünülmektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, elektronik sözlük kullanımının 5. sınıf öğrencilerinin sözlük kullanmaya yönelik tutumları üzerindeki etkisini tespit etmektir. Araştırmanın temel amacına ulaşmak için aşağıdaki probleme cevap aranmıştır:

Elektronik sözlük kullanımının 5. sınıf öğrencilerinin sözlük kullanmaya yönelik tutumları üzerinde etkisi var mıdır?

2. YÖNTEM

Araştırmada, elektronik sözlük kullanımının sözlük kullanmaya yönelik tutum üzerindeki etkisi ortaya konulacağından deneysel modele uygun bir süreç izlenmiştir. Bu doğrultuda, araştırmada ön test- son test kontrol gruplu deneysel desen temel alınmıştır. “*Ön test-son test kontrol gruplu desen, deneysel işlemin bağımlı değişken üzerindeki etkisinin test edilmesiyle ilgili olarak araştırmacıya yüksek bir istatistiksel güç sağlar*” (Büyüköztürk, 2011, s.24). Deneysel işlem, araştırmacının neden sonuç ilişkisi kurarak bulguları yorumlamasına imkân tanır. Bu özellikleri ön test-son test kontrol gruplu deneysel desene davranış bilimlerinde sıkça başvurulmasını sağlamaktadır (Büyüköztürk, 2011; Büyüköztürk ve diğ., 2012; Creswell, 2009). Deneysel desenin doğası uygun biçimde, bağımsız değişken olarak elektronik sözlük kullanımının bağımlı değişkene yani sözlük kullanmaya yönelik tutuma etkisini test etmek amacıyla uygulama gerçekleştirilmiştir.

2.1. Araştırma Grubu

Araştırma, Giresun il merkezindeki bir ortaokulda gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcıları bu ortaokulda 5. sınıflarda öğrenim gören 70 öğrenciden oluşmaktadır.

Araştırmada yeni bir öğretim teknolojisi kullanılacağından okul seçiminde 5. sınıflarda akıllı tahta kullanılmasına dikkat edilmiştir. Bununla birlikte, 5. sınıf öğrencilerinin seçilme sebebi, bu kademeğe kadar öğrencilerin sözlüğü bir bilgi kaynağı olarak tanıyıp kullanmış olmaları ve ortaokula geçtikten sonra ise sözlük kullanma ile birlikte söz varlığını zenginleştirme becerilerini artık alışkanlığa dönüştürmelerinin beklenmesidir. Nitekim Türkçe Dersi Öğretim Programı incelendiğinde, sözlük kullanmanın 2. sınıftan itibaren öğrencilere kazandırılmasının hedeflendiği ve sözlük oluşturma gibi kazanımlarla bu becerinin alışkanlığa dönüştürülmesinin önemsendiği görülmektedir. Bu faktörlere bağılı olarak araştırmanın çalışma grubu, Giresun il merkezindeki ortaokullar arasından amaçlı örneklem türlerinden uygun durum örneklem türüne göre seçilmiştir. Uygun durum örnekleme zaman, maliyet ve iş gücü sınırlılıklarından dolayı kolayca araştırma yapılabilecek kişi ve grupların seçilmesine dayanır. Araştırmacı da verileri kolayca toplayacağı birey ve grupları tercih eder (Büyüköztürk ve diğ., 2012; Sönmez ve Alacapınar, 2011). Araştırmanın çalışma grubundaki 5. sınıflar, deney ve kontrol grubu olarak atanırken Türkçe derslerine aynı öğretmenin girmesine ve sınıf mevcutlarının birbirine yakın olmasına dikkat edilmiştir. Bunlara bağılı olarak araştırma grubundaki 5. sınıf şubeleri (I, II, III, IV) deney ve kontrol grubu olarak rastgele atanmıştır. İki grupla ve aynı Türkçe öğretmenleri ile deneysel sürecin yürütülmesinde yöntemin (Elektronik Görsel Sözlük ile sözcük öğretimi) tutum üzerindeki etkisini daha net biçimde görmek hedeflenmiştir. Ayrıca, uygulanabilirlik ilkesi gereğince bir sınırlama yapılarak sözcük havuzu ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki uygulama takvimine denk gelen tema ile sınırlandırılmıştır.

2.2. Veri Toplama Araçları

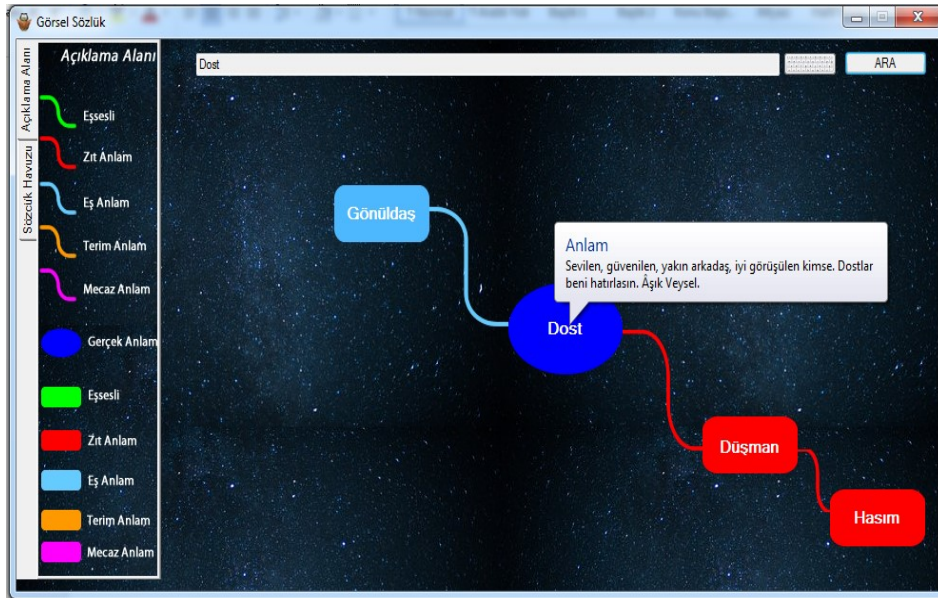
Öğrencilerin sözlük kullanmaya yönelik tutumlarına ilişkin veriler, *Sözlük Kullanmaya Yönelik Tutum Ölçeği* ile toplanmıştır. Ölçek alanyazındaki konuyla ilgili benzer ölçeklerden (Gömleksiz, 2004; Günbatar, 2014; Karahan, 2018; Yaman ve Dağtaş, 2013) yararlanılarak geliştirilmiştir.

Ölçeğin geliştirilmesi sürecinde; ilk olarak kitap ve diğere metinleri okuma, ayrıca sözlüklerle ilgili tutum ölçekleri incelenmiş ve 22 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. Taslak maddeler, kapsam geçerliliği açısından Türkçe eğitimi (n=2), eğitim bilimleri uzmanı (n=1) ve Türkçe öğretmenleri (n=3) tarafından incelenmiştir. Bu işlemin ardından taslak ölçek, ortaokulda öğrenim gören 50 öğrenci üzerinde pilot olarak uygulanmıştır. Pilot uygulamada elde edilen verilerden hareketle ölçeğin *Cronbach Alpha* iç tutarlık katsayısı 0,81 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin yapı geçerliği faktör analizi ile test edilmiş, analiz sonucunda KMO değeri 0,766, Barlett değeri ise 851,90 olduğu görülmüştür. Kapsam geçerliği, güvenilirlik ve faktör analizi sonucunda ölçeğe, faktör yük değeri düşük 3 madde çıkartılarak 19 maddelik son hâli verilmiştir. Ölçek 4) *Her Zaman* 3) *Genellikle* 2) *Ara Sıra* 1) *Hiçbir Zaman* aralığında dördümlük likert tipte ölçeklendirilmiştir.

Veri toplama aracı, öğrencilere Türkçe öğretmeni aracılığıyla ulaştırılmış ve toplanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler, SPSS 16.0 programı aracılığıyla çözümlenmiş; bulgular tablolar hâlinde sunulmuştur.

2.3. Veri Toplama Süreci

Araştırma sürecinde, Maden ve Durukan (2019) tarafından geliştirilmiş olan Elektronik Görsel Sözlük (e-GS) yazılımı kullanılmıştır.

Şekil 1. Elektronik görsel sözlük görseli

Araştırma amacı doğrultusunda, deney gruplarında sözcük öğretimi çalışmaları e-GS kullanılarak, kontrol gruplarında ise geleneksel öğretim ile sürdürülmüştür. Her iki grupta da dersler, Türkçe öğretmeni tarafından yürütülmüştür. Kontrol ve deney gruplarında Türkçe dersi için hazırlanmış yıllık planlar esas alınmıştır. Böylece grupların tutumu üzerinde, uygulanan yöntem (geleneksel ve Elektronik Görsel Sözlük) dışındaki değişkenlerin etkisi engellenmeye çalışılmıştır.

Tablo 1. Araştırmanın veri toplama süreci

Grup	Ön Test	Süreç	Son Test
Deney	Sözlük Kullanmaya Yönelik Tutum Ölçeği	e-GS ile Öğretim	Sözlük Kullanmaya Yönelik Tutum Ölçeği
Kontrol	Sözlük Kullanmaya Yönelik Tutum Ölçeği	Geleneksel Öğretim	Sözlük Kullanmaya Yönelik Tutum Ölçeği

Kontrol gruplarında, uygulama öncesinde tutum ölçeği ön test olarak uygulanmıştır. Uygulama sürecinde, söz varlığını zenginleştirme etkinlikleri dersin öğretmeni tarafından yıllık plana uygun biçimde geleneksel öğretim ile gerçekleştirilmiştir. Geleneksel öğretim “öğretmen merkezli, öğretmenin bilgiyi öğrenenlere aktarma sürecini içeren ve sözlü anlatıma ağırlık veren yöntem” olarak tanımlanmaktadır (Demirel, 2004, s. 72). Kontrol grubunda öğretmen tarafından öğretim yöntemi olarak anlatım ve soru cevap, öğretim materyali olarak

ders kitabı ve basılı sözlükten yararlanılmıştır. Ayrıca, ders kitabındaki etkinlikler de öğrencilere çözdürülmüştür. Uygulama sonunda, tutum ölçeği öğrencilere son test olarak uygulanmıştır.

Deney gruplarında, uygulama öncesinde tutum ölçeği ön test olarak uygulanmıştır. Uygulama sürecinde, söz varlığını zenginleştirme çalışmaları yapılırken e-GS akıllı tahta aracılığıyla kullanılmıştır. Türkçe ders kitabındaki okuma ve söz varlığını zenginleştirme etkinliklerinde elektronik sözlük bir öğretim materyali olarak devreye sokulmuştur. E-GS yazılımında “her bir sözcüğün sözlük anlamı ile birlikte eş, zıt, mecaz, terim anlamlısı ve eş seslisi bir kavram ağı üzerinde görselleştirilmiştir. Ayrıca her bir sözcük için açıklama ve örnek kullanımlar da sunulmuştur. Sözlük yazılımı üzerinde aranan sözcükler anlam ilişkileri ile birlikte görüldüğünden sözcükte anlam konusuna dair bilgiler ve uygulanış şekilleri öğrencilere sezdirilebilmiştir. Elektronik sözlük kullanılırken anlamı bilinmeyen sözcükleri hem öğretmenler arama kutucuğundan bulup öğrencilere gösterebilme imkânı elde etmiş hem de öğrenciler sözlük üzerindeki arama kutucuğundan veya sözcük havuzundan sözcük arayabilmiştir. Öğrenciler elektronik sözlük yazılımı ile sözcüklerin gerçek, eş, zıt, terim, mecaz, sesteş kullanımlarını aynı anda görmüşlerdir. Böylece yeni ve anlamı bilinmeyen sözcükleri kolay ve eğlenceli biçimde sözcük hazinelerine yerleştirmişlerdir” (Maden, 2019, s.88). Uygulama sonunda, tutum ölçeği öğrencilere son test olarak uygulanmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Tutum ölçeği ile toplanan veriler nicel tekniklerle analiz edilmiştir. Kontrol ve deney grupları arasında sözlük kullanmaya yönelik tutum açısından fark olup olmadığını ortaya koymak amacıyla hangi istatistiklerin kullanılacağını belirlemek için SPSS 16 programında elde edilen verilerin dağılımının normalliği incelenmiştir. “Grup büyüklüğünün 50’den küçük olması durumunda Shapiro-Wilks, büyük olması durumunda Kolmogorov-Smirnov testleri veri dağılımının normalliği için kullanılır. Analizde p değerinin 0,05’ten küçük olması verilerin normal dağılım sergilemediğini göstermektedir” (Büyüköztürk, 2006, s.42). Çalışma gruplarındaki öğrenci sayısı (*Kontrol: 35; Deney: 35*) bu sınırın üstünde olduğu için Kolmogorov-Smirnov testi kullanılmıştır.

Tablo 2. Normallik test verileri

Grup	Kolmogorov-Smirnov		
	Değer	sd	p
Tutum Ön Test	0,123	70	0,010

Tablo 2’deki Kolmogorov-Smirnov testi sonuçlarına göre verilerin normal dağılım göstermediği görülmektedir ($p < 0,05$). Verilerin normal dağılım göstermemesi nedeniyle araştırmada parametrik olmayan (non-parametrik) istatistikler kullanılmıştır.

Araştırmada elde edilen ön ve son test sonuçları arasındaki ilişki *Mann Whitney U* testi ile; ön test – son test karşılaştırmaları ise *Wilcoxon Z* testi ile analiz edilmiştir. Verilerin analizinde anlamlılık düzeyi (p) 0,05 olarak kabul edilmiştir.

3. BULGULAR

Araştırmanın alt problemlerine yönelik ulaşılan bulgular aşağıda sunulmuştur.

3.1. Elektronik Sözlük Kullanımının Sözlük Kullanmaya Yönelik Tutuma Etkisine İlişkin Bulgular

Geleneksel öğretim ve e-GS ile öğretimin sözlük kullanmaya yönelik tutum üzerindeki etkisini görebilmek için kontrol ve deney grubu tutum ön test - son test verileri Wilcoxon testi ile karşılaştırılmıştır.

Kontrol grubunun tutum ön ve son test karşılaştırma sonuçları Tablo 3, 4 ve 5'te verilmiştir:

Tablo 3. Kontrol I grubunun tutum ön test-son test karşılaştırma sonuçları

Son-Ön Test	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	p
Negatif sıra	10	7,50	75,00		
Pozitif sıra	8	12,00	96,00	-0,458	0,647
Eşit	0				
Toplam	18				

Tablo 3'te Kontrol I grubundaki öğrencilerin tutum ön test ve son test ortalamaları üzerinde yapılan Wilcoxon testi sonuçları verilmiştir. Buna göre ön test ve son test sonuçları arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($Z=-0,458$; $p>0,05$). Geleneksel öğretimin sözlük kullanmaya yönelik tutum üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmektedir.

Son testte; Kontrol I grubundaki 10 öğrencinin (negatif sıra) puanı düşmüştür. Yine tabloya göre, 8 öğrencinin puanının arttığı anlaşılmaktadır. Bu durumda, geleneksel öğretiminin öğrencilerin yarısına yakınının tutumunu yükselttiği, ancak önemli bir düşüşün de olduğu söylenebilir.

Tablo 4. Kontrol II grubunun tutum ön test-son test karşılaştırma sonuçları

Son-Ön Test	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	p
Negatif sıra	6	7,75	46,50		
Pozitif sıra	10	8,95	89,50	-1,112	0,266
Eşit	1				
Toplam	17				

Tablo 4'te Kontrol II grubundaki öğrencilerin tutum ön test ve son test ortalamaları üzerinde yapılan Wilcoxon testi sonuçları verilmiştir. Buna göre ön test ve son test sonuçları arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($Z=1,112$; $p>0,05$). Geleneksel öğretimin sözlük kullanmaya yönelik tutum üzerinde anlamlı etki oluşturmadığı görülmektedir.

Son testte; Kontrol II grubundaki 10 öğrencinin (pozitif sıra) puanı artmıştır. Yine tabloya göre, 6 öğrencinin puanının düştüğü, 1 öğrencinin ise eşit kaldığı anlaşılmaktadır. Bu durumda, geleneksel öğretiminin öğrencilerin çoğunun tutumunu yükselttiği söylenebilir.

Tablo 5. Kontrol (I-II) grubunun tutum ön test-son test karşılaştırma sonuçları

Son-Ön Test	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	p
Negatif sıra	16	14,19	227,00		
Pozitif sıra	18	20,44	368,00	-1,206	0,228
Eşit	1				
Toplam	35				

Tablo 5'te kontrol gruplarındaki öğrencilerin tutum ön test ve son test ortalamaları üzerinde yapılan Wilcoxon testi sonuçları verilmiştir. Buna göre ön test ve son test sonuçları arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($Z=-1,206$; $p>0,05$). Geleneksel öğretimin kontrol grubundaki öğrencilerin sözlük kullanmaya yönelik tutumu üzerinde anlamlı etki oluşturamadığı görülmektedir.

Son testte; kontrol gruplarındaki 35 öğrencinin 18'inin (pozitif sıra) puanı artmıştır. Yine tabloya göre, 16 öğrencinin puanının düştüğü, 1 öğrencinin ise eşit kaldığı anlaşılmaktadır. Bu durumda, geleneksel öğretiminin öğrencilerin yarısından fazlasının tutumunu yükselttiği söylenebilir.

E-GS ile öğretimin yapıldığı deney grubunun tutum ön test ve son test karşılaştırma sonuçları Tablo 6, 7 ve 8'de verilmiştir:

Tablo 6. Deney I grubunun tutum ön test-son test karşılaştırma sonuçları

Son-Ön Test	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	p
Negatif sıra	5	7,20	36,00		
Pozitif sıra	12	9,75	117,00	-1,919	0,055
Eşit	1				
Toplam	18				

Tablo 6'da Deney I grubundaki öğrencilerin tutum ön test ve son test ortalamaları üzerinde yapılan Wilcoxon testi sonuçları verilmiştir. Buna göre ön test ve son test sonuçları arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($Z=-1,919$; $p>0,05$). E-GS ile öğretimin sözlük kullanmaya yönelik tutum üzerinde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde etkisinin olmadığı görülmektedir.

Son testte; Deney I grubundaki 12 öğrencinin (pozitif sıra) puanı artmıştır. Yine tabloya göre, 5 öğrencinin puanının düştüğü ve 1 öğrencinin ise eşit kaldığı anlaşılmaktadır. Bu durumda, e-GS ile öğretiminin öğrencilerin önemli bir kısmının tutumunu yükselttiği söylenebilir.

Tablo 7. Deney II grubunun tutum ön test-son test karşılaştırma sonuçları

Son-Ön Test	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	p
Negatif sıra	0	,00	,00		
Pozitif sıra	16	8,50	136,00	-3,518	0,000
Eşit	1				
Toplam	17				

Tablo 7’de Deney II grubundaki öğrencilerin tutum ön test ve son test ortalamaları üzerinde yapılan Wilcoxon testi sonuçları verilmiştir. Buna göre ön test ve son test sonuçları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($Z=-3,518$; $p<0,05$). E-GS ile öğretimin sözlük kullanmaya yönelik tutum üzerinde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde etkisinin olduğu görülmektedir.

Son testte; Deney II grubundaki 16 öğrencinin (pozitif sıra) puanı artmıştır. 1 öğrencinin ise eşit durumda kalmıştır. Bu durumda, e-GS ile öğretimin öğrencilerin tamamına yakınının tutumunu yükselttiği söylenebilir.

Tablo 8. Deney (I-II) grubunun tutum ön test-son test karşılaştırma sonuçları

Son-Ön Test	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	p
Negatif sıra	11	13,91	153,00		
Pozitif sıra	23	19,22	442,00	-2,472	0,013
Eşit	1				
Toplam	35				

Tablo 8’de deney gruplarındaki öğrencilerin tutum ön test ve son test ortalamaları üzerinde yapılan Wilcoxon testi sonuçları verilmiştir. Buna göre ön test ve son test sonuçları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($Z=-2,472$; $p<0,05$). E-GS ile öğretimin sözlük kullanmaya yönelik tutum üzerinde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde etkisinin olduğu görülmektedir.

Son testte; deney gruplarındaki 35 öğrencinin 23’ünün (pozitif sıra) puanı artmıştır. Yine tabloya göre, 11 öğrencinin puanının düştüğü, 1 öğrencinin ise eşit kaldığı anlaşılmaktadır. Bu durumda, e-GS ile öğretimin öğrencilerin üçte ikisinin tutumunu yükselttiği söylenebilir.

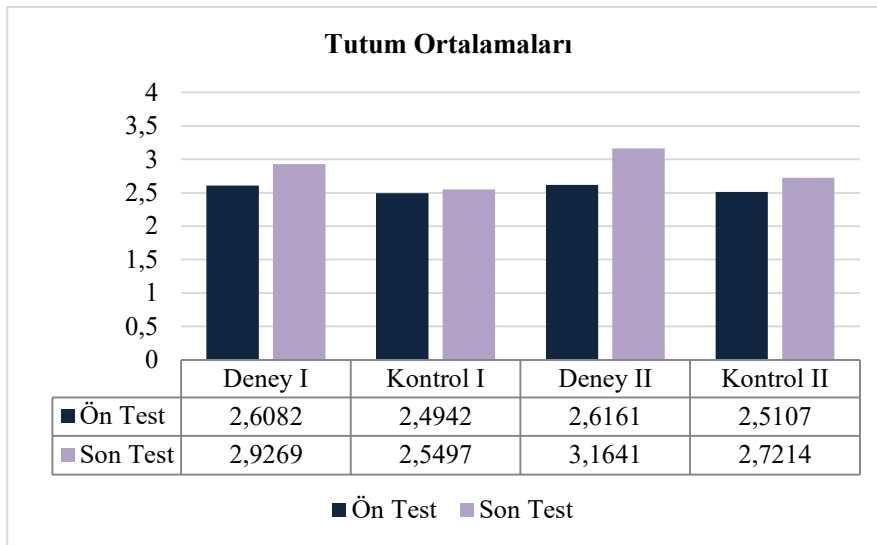
Ön test ve son test sonuçlarına göre, geleneksel öğretimin aksine e-GS ile sözcük öğretiminin sözlük kullanma tutumunu artırdığı görülmektedir. Bunun yanında basılı sözlük ile sözcük öğretiminin yapıldığı kontrol gruplarında da tutum ortalamalarında bir yükselişin olduğu, ancak bu değişimin anlamlı bir etki oluşturmadığı belirlenmiştir. Kontrol ve deney gruplarının tutum ön test ve son test karşılaştırma sonuçları Tablo 9’da verilmiştir:

Tablo 9. Kontrol ve deney gruplarının tutum ön - son test karşılaştırma sonuçları

	Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Tutum ön test	Deney	35	38,76	1356,50	498,500	0,180
	Kontrol		32,24	1128,50		
Tutum son test	Deney	35	44,33	1551,50	303,500	0,000
	Kontrol		26,67	933,50		

Tablo 9’da kontrol ve deney gruplarındaki öğrencilerin uygulama öncesi ve sonrası tutum ortalamalarına dair Mann Whitney U testi sonuçları verilmiştir. Ön testte kontrol grubu öğrencilerinin sıra ortalaması 32,24; deney grubu öğrencilerinin sıra ortalaması 38,76’dır. Bu bulgu, ön test sonuçlarına göre kontrol ve deney grupları arasında anlamlı farklılık olmadığını göstermektedir (U=498,500; p>0,05).

Son testte kontrol grubu öğrencilerinin sıra ortalaması 26,67; deney grubu öğrencilerinin sıra ortalaması ise 44,33’tür. Son testte kontrol ve deney grupları arasında deney grubu lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir (U=303,500; p<0,05). Bu bulgu, sözcük öğretiminde e-GS kullanımının geleneksel (basılı sözlük-kitap ile) öğretime göre tutum üzerinde daha etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Şekil 2’de kontrol ve deney gruplarındaki öğrencilerin tutum ön ve son test ortalamaları arasındaki ilişki daha açık görülmektedir:

Şekil 2. Kontrol ve deney gruplarının tutum ön - son test ortalamaları

Şekil 2’de de görüldüğü üzere; ön testte Kontrol I grubu öğrencilerinin aritmetik ortalaması 2,4942 iken Kontrol II grubundaki öğrencilerin 2,5107; Deney I grubu öğrencilerinin 2,6082 iken Deney II grubundaki öğrencilerin 2,6161 olarak tespit edilmiştir. Ayrıca kontrol grubunun ön test ortalamasının 2,5022 deney gruplarının ise 2,6120 olduğu belirlenmiştir.

Son testte Kontrol I grubu öğrencilerinin aritmetik ortalaması 2,5497 iken Kontrol II grubundaki öğrencilerin 2,7214; Deney I grubu öğrencilerinin 2,9269 iken Deney II

grubundaki öğrencilerin 3,1641 olarak tespit edilmiştir. Ayrıca kontrol grubunun son test ortalamasının 2,6331 deney gruplarının ise 3,0421 olduğu belirlenmiştir.

Son testteki bu artış, geleneksel öğretimin sözlük kullanmaya yönelik tutum üzerinde sınırlı bir etkisinin olduğunu ancak e-GS ile öğretimin belirgin biçimde tutumu yükselttiğini göstermektedir.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Elektronik sözlük kullanımının 5. sınıf öğrencilerinin sözlük kullanmaya yönelik tutumları üzerindeki etkisini tespit etmeyi amaçlayan çalışmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Kontrol ve deney gruplarındaki öğrencilerin sözlük kullanmaya yönelik tutum ön test ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık olmadığı görülmüştür (Kontrol: 2,50; Deney: 2,61). Buna ek olarak, kontrol ve deney gruplarının ön test ortalamaları ayrı ayrı değerlendirildiğinde de tutumlarının benzerlik gösterdiği belirlenmiştir. Kontrol ve deney gruplarının sözlük kullanmaya yönelik tutum son test ortalamaları arasında deney grubu lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğu tespit edilmiştir (Kontrol: 2,64; Deney: 3,04). Yine kontrol ve deney gruplarında uygulama sonrasında, tutum ortalamaları düşen öğrencilerin bulunması her iki yöntem ve aracın sözlük kullanmaya yönelik tutum üzerinde yeterince etkide bulunamadığı şeklinde açıklanabilir. Deney grubunda tutumu olumsuz etkilenen öğrenci sayısının kontrol grubundan daha az olması ise, elektronik sözlük kullanımının daha etkili olduğunu ve uzun süreçte bu olumsuz durumu değiştirebileceğine dair ipucu vermektedir. Bu bulgu, e-GS'nin kullanıldığı deney grubundaki öğrencilerin sözlük kullanmaya yönelik tutumlarında anlamlı bir yükselişin sağlandığını göstermektedir. Ayrıca, basılı sözlüğün ve ders kitabının kullanıldığı kontrol grubunda sözlük kullanmaya yönelik tutumun belirli düzeyde yükselmesi de önemli bir sonuçtur. Ancak bu etki e-GS kullanımına göre oldukça sınırlıdır. Çalışmada uygulama öncesinde, her iki grupta da ortalamanın üstünde tutuma sahip olunması Yaman ve Dağtaş'ın (2014) ve Kardeş'in (2016) çalışmalarındaki sonuçları desteklemektedir. Bilgisayar ve mobil teknolojilerin sözcük öğrenme sürecinde olumlu etkisinin olduğuna dair alanyazında bulunan araştırmalarla da ulaşılan sonuçlar aynı doğrultudadır (Amer, 2010; Kwon ve diğ., 2010; Stockwell, 2008; Saran, 2009). Yine elektronik kitapların tutum üzerinde etkili olduğuna dair Yaman ve Dağtaş (2013) ve Lin ve Lin'in (2009) çalışmaları ile bu sonuçlar örtüşmektedir. Elektronik sözlüklere yönelik Maden ve Maden (2018) ile Kaplan ve Yıldız'ın (2018), dijital teknolojiye yönelik tutuma ilişkin ise Erten'in (2019) ulaştığı sonuçlar bu araştırmayı destekler niteliktedir.

Araştırmada ulaşılan sonuçlar ile sözlük kullanmaya yönelik tutum üzerinde elektronik sözlük kullanımının geleneksel öğretime göre daha etkili bir öğretim teknolojisi ve materyali olduğu ortaya konulmuştur.

Araştırmanın sonuçlarından hareketle; ortaokul düzeyinde derslerde dijital veya elektronik sözlük yazılımlarına daha fazla yer verilmesi, dijital sözlük kullanımının fayda ve sınırlılıklarını ortaya koyacak yeni çalışmaların yapılması, ders kitaplarında dijital içeriklerle

bu tür sözlüklere başvurunun kolaylaştırılması, Türkçe öğretim programında dijital sözlük kullanımının çerçevesinin açık biçimde belirtilmesi gibi önerilerde bulunulabilir.

KAYNAKLAR

- Amer, M. A. (2010). *Idiomobile for learners of English: A study of learners' usage of a mobile learning application for learning idioms and collocations*. Unpublished doctoral dissertation. USA: Indiana University of Pennsylvania.
- Amirian, S.M.R. & Heshmatifar, Z. (2013). The impact of using electronic dictionary on vocabulary learning and retention of Iranian efl learners. *International Journal of Research Studies in Educational Technology*, 2(1), 35-44.
- Baskın, S. (2017). 5. sınıf öğrencilerinin sözlük ihtiyacı ve ortaokul sözlükleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 21 (3), 765-789.
- Başoğlu, E. B. (2010). *Cep telefonu ve sözcük kartı kullanan öğrencilerin ingilizce sözcük öğrenme düzeylerinin karşılaştırılması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Zonguldak: Zonguldak Karaelmas Üniversitesi.
- Büyüköztürk, Ş. (2006). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: PegemA Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *DeneySEL desenler: Öntest - sontest kontrol grubu desen ve veri analizi*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: PegemA Yayınları.
- Can, A. ve Deniz, E. (2016). Ortaöğretim öğrencilerinin sözlüklere yönelik tutumları. *Millî Eğitim Dergisi*, 210, 320-336.
- Creswell, J. (2009). *Research Design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (S. B. Demir, Çev.) London: SAGE.
- Çelik, A. (2012). *Yabancı dil öğreniminde karekod destekli mobil öğrenme ortamının aktif sözcük öğrenimine etkisi ve öğrenci görüşleri: mobil sözlük örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Dağtaş, A. (2014). Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin elektronik sözlüklere yönelik görüşleri. *The Journal of Academic Social Science*, 2(7),542-555
- Demirel, Ö. (2004). *Öğretme sanatı: öğretimde planlama ve değerlendirme*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Erten P. (2019). Z kuşağının dijital teknolojiye yönelik tutumları. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10(1), 190- 202.
- Göçer, A. (2009). Türkçe eğitiminde öğrencilerin söz varlığını geliştirme etkinlikleri ve sözlük kullanımı. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4(4), 1025-1055.
- Gömleksiz, M. N. (2004). Kitap okuma alışkanlığına ilişkin bir tutum ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 185-195.
- Günbatar, M. S. (2014). Bilgi ve iletişim teknolojilerine yönelik bir tutum ölçeği geliştirme çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)* 15(1), 121-135.

- İbe Akcan, P. (2015). Sözcük-kullanımbilimsel bilgi kaynağı olarak *google*: Basılı ve elektronik sözlüklerle karşılaştırmalı bir inceleme. 2. *Uluslararası Sözlükbilim Sempozyumu*, 3-4 Kasım 2015, İstanbul Üniversitesi.
- Jian, H-L., Sandnes, F.E., Law, K.M.Y., Yo-Ping Huang, Y-P. & Huang, Y.M. (2009). The role of electronic pocket dictionaries as an English learning tool among chinese students. *Journal of Computer Assisted Learning*, 25, 503-514.
- Kaplan, T. ve Yıldız, F. (2018). Ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin elektronik sözlük kullanımına yönelik görüşleri. *ulakbilge*, 6(20), 101-112.
- Karahan, B.Ü. (2018). Okumaya yönelik tutum ölçeği: Ölçek geliştirme çalışması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(1), 67-73.
- Kardaş, D. (2016). Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerin sözlük kullanma tutum ve alışkanlıkları üzerine bir araştırma. *Millî Eğitim*, 210, 507-519.
- Kwon, D. Y., Lim, H. S., Lee, W., Kim, H. C., Jung, S. Y., Suh, T. & Nam, K. (2010). A personalized English vocabulary learning system based on cognitive abilities related to foreign language proficiency. *KSII Transactions on Internet and Information Systems*, 4 (4), 595-617.
- Lin, C-C. & Lin, I. Y-J. (2009). “E-book flood” for changing efl learners’ reading attitudes. Proceedings of the 17th International Conference on Computers in Education [CDROM]. Asia-Pacific Society for Computers in Education, Hong Kong.
- Maden, S ve Maden, A. (2018). Türkçe öğretmeni adaylarının elektronik sözlük ve yazım kılavuzu kullanma alışkanlıkları. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (2), 377-396.
- Maden, A. (2019). *Ortaokul öğrencilerine yönelik elektronik görsel sözlük geliştirme: Tasarım tabanlı bir araştırma (5. sınıf örneği)*. Yayımlanmamış doktora tezi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Maden, A. ve Durukan, E. (2019). Ortaokul öğrencilerine yönelik elektronik görsel sözlük geliştirme: tasarım tabanlı bir araştırma. *Turkish Studies-Educational Sciences*, 14 (4), 1565-1600.
- Özdener, N. ve Satar, H. M. (2009). Bilgisayar destekli dil öğretiminde kelime çalışmaları ve sözel geribildirim kullanım teknikleri. *Eurasion Journal of Educational Research*, 34, 75-96.
- Peters, E. (2007). Manipulating L2 learners online dictionary use and its effect on L2 word retention. *Language Learning and Technology*, 11(2), 36-58.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. (2011). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Stockwell, G. (2008). Investigating learner preparedness for and usage patterns of mobile learning. *European Association for Computer Assisted Language Learning*, 20(3), 253-270.
- Taylor, A. & Chan, A. (1994). *Pocket electronic dictionaries and their use*. 6th EURALEX International Congress on Lexicography in Amsterdam, Netherlands. <https://euralex.org/publications/pocket-electronic-dictionaries-and-their-use/> (adresinden 09.07.2014 erişilmiştir.)
- Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe sözlük*. (11.Baskı). Ankara: TDK Yayınları.

- Yaman, H. ve Dağtaş, A. (2013). Sözlüklere yönelik tutum ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 10(24), 15-27.
- Yaman, H. ve Dağtaş, A. (2014). Ortaokul 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin sözlüklere yönelik tutumları: betimsel bir analiz. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(3), 1581-1597.

Atıf İçin / For Citation: Maden, A. (2020). Elektronik sözlük kullanımının sözlük kullanmaya yönelik tutuma etkisi: 5. sınıf örneği. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6(1), 22-35.